

NÁVRH VÝZVY k upevnění a posílení principu prevence vzniku odpadů včetně domácího kompostování

Vážený pane ministře,

obracíme se na Vás s výzvou k úpravě odpadového systému v České republice, který naráží na své limity a v plnění stanovených odpadových cílů stále zaostává. Namísto skutečného řešení klíčových problémů se pozornost soustředí na plnění separačních cílů, které paradoxně odsouvají prevenci vzniku odpadů – včetně domácího kompostování – na vedlejší kolej, a to dokonce pod hrozbou sankcí.

Dlouhodobě neřešené problémy, jako je **nedostatečná odpovědnost výrobců** nebo **dotování nákladů na odpady z obecních rozpočtů** vytváří zkreslený ekonomický obraz, který občany jen **minimálně motivuje ke snižování produkce odpadů**. Jeví se to tak, že namísto toho, aby byly tyto systémové nedostatky narovnány, se pouze maskují dalšími opatřeními, která situaci spíše komplikují.

Domácí kompostování, které bylo dříve podporováno dotačními tituly a představuje jeden z nejefektivnějších způsobů prevence vzniku bioodpadů, se nyní dostává do nejasné pozice.

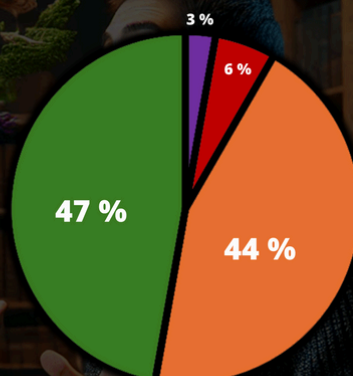
Místo toho, aby se stavělo na systému domácího kompostování, které bylo přijato řadou domácností s nezpochybnitelným ekonomickým a ekologickým přínosem, se do systému nakládání s rostlinnými zbytky vnáší akorát zmatek, který důsledky již zmíněných dlouhodobě neřešených problémů akorát umocňuje. Aby byla výzva srozumitelnější, níže jsme nastíněné problémy trochu rozvedli.

1. Nedostatečná odpovědnost výrobců vrhá špatné světlo na celý systém třídění odpadů

Dle 91 % dotázaných starostů je odpovědnost výrobců nedostačující, tj. výrobci nenesou plnou odpovědnost za své produkty a jejich obaly. Systém EKO-KOM sice funguje, ale jak upozornila reportáž České televize s názvem **Kolaps recyklace plastů** v rámci pořadu *Bilance*, recyklace plastů je nedostatečná a velká část vytríděných plastů není recyklována v pravém slova smyslu. O tom, že je recyklace nedostatečná, hovoří i čísla v rámci pokut, které ČR platí EU za nízkou míru recyklace plastů. Paní Havligerová na serveru *tretiruka.cz* uvádí, že tato pokuta ročně činí **více než 2 miliardy Kč**. Tyto skutečnosti podporují názor, že třídění odpadů je jen marketingem, který má za cíl v lidech eliminovat špatný pocit z toho, že nákupem vytvářejí odpad. Tuto myšlenku veřejnosti přináší dokument „Kup teď: Konspirace v košíku“. **Jak tedy reagovat na argument, že třídění odpadů je jen eko divadlo pro veřejnost, kdy si výrobci prostřednictvím společnosti EKO-KOM zaplatili ekologický marketing umožňující prodej mimo jiné nerecyklovatelných obalů?**

Jaká je podle obcí odpovědnost výrobců?

- Je zcela dostačující. Nám tříděný sběr ve výsledku vychází za nulu.
- Je dostačující. To, že to někomu finančně nevychází, je problémem obcí, protože neumí nastavit odpadový systém efektivně.
- Je nedostačující. Výrobci by měli platit nejen za obaly ale i za výrobky. Proč to má doplácet obec?
- Je zcela nedostačující. Výrobci by měli platit nejen za obaly a výrobky, ale i za to, jak je potenciální odpad recyklovatelný. Proč to má doplácet obec nebo stát, ať si veškeré externality produktu zaplatí spotřebitel.

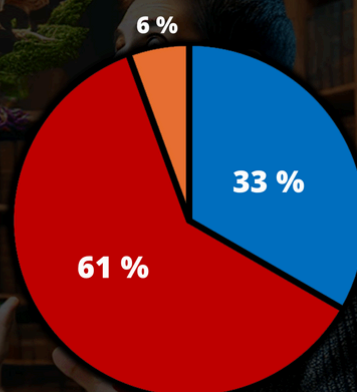

2. Dotování nákladů na odpady z obecních rozpočtů vytváří zkreslený ekonomický obraz, který občany jen minimálně motivuje ke snižování produkce odpadů

Ekonomická stránka odpadového hospodářství je zkreslená. Někteří lidé odpad netřídí, protože poplatek za svoz odpadů vnímají jako zanedbatelný. Rozdíl mezi skutečnými náklady a tím, co občané zaplatí, obce dorovnávají ze svých rozpočtů. **Jen za rok 2023 tak v součtu doplatily přibližně 6 miliard Kč.** Jak mohou obce adekvátně stanovit poplatek za odpady, když ho někteří starostové využívají jako politický nástroj – populisticky ho udržují uměle nízkou, aby si získali popularitu a rozdíl pak doplácí z obecního rozpočtu. **Výsledek? Občané nemají dostatečnou motivaci k omezování produkce odpadů, protože netuší, jaká je jeho skutečná hodnota.** Nakonec ho dotují stejně všichni – jen ne přímo, ale skrytě prostřednictvím veřejných financí bez motivace ke snižování jeho produkce. Dle 95 % dotázaných starostů by si měl spotřebitel zaplatit za většinu svého odpadu, přičemž obec by se na odpadových nákladech měla podílet, maximálně však do deseti procent.

Princip znečišťovatel platí, resp. spotřebitel by měl platit:

- Za veškerý svůj odpad. Proč má za něčí odpad doplácet obec.
- Za většinu svého odpadu. Obec by se na odpadových nákladech měla podílet, maximálně však do deseti procent.
- Za část svých odpadů. Obec by se na odpadových nákladech měla podílet jako doposud.

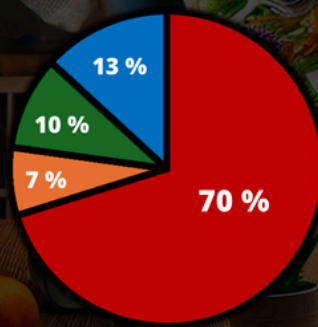
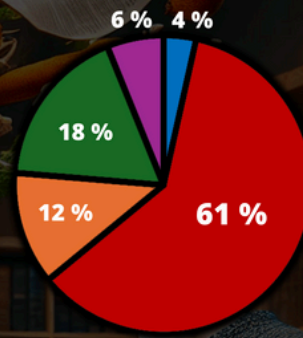

3. Upozadění předcházení vzniku bioodpadů domácím kompostováním a sankce za neplnění míry separace berou obcím chuť k plnění požadovaných cílů

Domácí kompostování je jedním z neefektivnějších způsobů, jak předcházet vzniku bioodpadů, a mělo by být nejen podporováno, ale také vnímáno jako základní kámen **udržitelné odpadové politiky**. Přesto se místo něj stále více prosazuje svoz bioodpadu, což je v rozporu s principy odpadové legislativy, která staví prevenci na první místo v hierarchii nakládání s odpady. Z ekonomického hlediska nedává přednostní svoz bioodpadu smysl – obce by měly hospodařit odpovědně a volit nejúspornější řešení. Domácí kompostování je přitom vždy levnější než svoz a průmyslové zpracování bioodpadu. **Proč se tedy tolik zdůrazňuje třídění odpadů a plnění separačních cílů, když jde pouze o řešení důsledků, zatímco prevence, která řeší samotnou příčinu, je odsouvána na vedlejší kolej?** Tento přístup jen posiluje spekulace, že nejde primárně o ochranu životního prostředí, ale spíše o ochranu obchodních zájmů velkých firem. Namísto upozadování domácího kompostování by se měly hledat způsoby, jak jeho využití zefektivnit a rozšířit – nejen v rodinných domech, ale i na sídlištích a v bytových domech, kde je realizace složitější. Podpora prevence vzniku bioodpadu by měla být prioritou, ne jen doplňkem systému. **61 % z dotázaných obcí bude domácí kompostování podporovat i navzdory případným sankcím a 70 % pokutu vnímá jako zbytečnou buzeraci.**

Co plánujete udělat pro splnění míry separace?

- Opustíme domácí kompostování a začneme svážet bioodpad.
- Domácí kompostování budeme dále podporovat, i kdybychom měli dostávat pokusy.
- Nic, protože bioodpad už svážíme a cíle plníme.
- Nic, protože bioodpad už svážíme a cíle stejně neplníme.
- Nic, míru separace neřešíme a nevíme, zda cíle separace plníme, či neplníme.

Pokuta je buzerace nebo motivace?

- Zbytečná buzerace, stát se střílí do vlastních nohou.
- Motivace, občané by nelibě nesli ztrátu peněz z rozpočtu obce.
- Ani jedno, v rozpočtu obce se to ztratí.
- Nemám na to názor.

Jaká jsou možná řešení:

1. Posílit prevenci vzniku odpadů – zaměřit se na podporu osvěty a praktických řešení, například prostřednictvím dotací na propagaci udržitelných produktů, služeb či příkladů dobré praxe. V rámci domácího kompostování hraje klíčovou roli také vzdělávání – kvalitní edukační materiály mohou zlepšit úroveň domácího kompostování a zároveň umožnit jeho rozšíření i do míst, kde dosud nebylo snadno realizovatelné, například na sídliště či do bytových domů.

2. Poplatek výrobců za uvedení výrobku na trh by měl pokrýt jeho celkovou ekologickou stopu včetně třídění a recyklace. U nerecyklovatelných výrobků či obalů by měl poplatek obsahovat i složku na podporu prevence vzniku odpadů.

3. Postupně omezovat doplácení nákladů za svoz a odstranění odpadů z rozpočtů obcí a ponechat pouze možnost doplatku maximálně 10 % z celkových nákladů. Občané by měli mít možnost ovlivnit výši poplatku za odpady svým odpovědným chováním. Ti, kteří produkují méně odpadů, ať už tříděných či směsných, nebo doma kompostují, by měli mít nárok na nižší poplatek.

Vážený pane ministře, tuto výzvu prosím nevnímejte jako kritiku, ale jako snahu o nalezení smysluplného a udržitelného řešení v nakládání s odpady. Jako zástupci obcí chceme vést občany k odpovědnému přístupu, který co nejméně zatěžuje životní prostředí. Neusilujeme o obcházení stanovených odpadových cílů, ale o opatření, která budou skutečně funkční. Některé občany není snadné přesvědčit a vynucování změn „silou“ mnohdy bývá kontraproduktivní. Po letech osvěty a rozdávání kompostérů občanům bychom jen těžko vysvětlovali, že domácí kompostování najednou ustupuje do pozadí kvůli číslům ve statistikách. **To by podkopalo důvěru nejen v nás, ale i v samotný systém odpadového hospodářství.** Žádáme Vás proto, aby přijatá opatření podporovala skutečně udržitelné a smysluplné postupy, které odpovídají nejen znění zákona o odpadech, ale především zdravému rozumu. Pojďme společně zajistit, aby prevence vzniku odpadu nebyla jen frází na papíře, ale skutečnou prioritou v praxi.

Děkujeme Vám za Váš čas a zvážení této výzvy.